

A 220
—
X.
—

MÜTTER FERENC PETŐFI RÓL
ÉS A SEGESVÁRI ÜTKÖZETRŐL.

KÉZIRAT. ÍVRET, 21 p. RNR. ARAD.
(KOLOZSV.) TÖRT. LEVÉLTÁR. - A
VOLT 48-AS ERERLYEMŰZEUM
ANYAGA.

Előszó.

Hallerkői Gróf Haller József úr ö. méltóságához,
Székely-Keresztúron.

Eled, Bihar megye, 1886. június 1^{én}.

Mélyen tisztelt hazafi, Méltóságos Gróf Úr!

Folyó évi március 19. én Székely-Keresztúron kelte, s

felelte megírt felhívására, melyben az
1849. évi július hó 31. én Fejéregyháza és Se-
gesvári között a magyar és muszka hadse-
reg által egymás ellen vívott csatára vonat-
kozólag több pontra nézve felvilágosítás-
ára szólítottam fel, van szerencsém, a
mennyire az 36 év utáni visszaemlékezé-
sem megengedi, következőben leírtak-
kal nyilatkozni, előre is kijelentvén, hogy
a mennyiben én a porhadnál voltam, szö-
gölésselre beosztva, az én tudomásom és
ismeretem csak azon szűk körre szorítkozha-
lik, a hol és a melynél alkalmazva is
kirendelve voltam, s így az egész hadse-
reg felállítására és az egész ütközet pon-
tos menekrendjére vonatkozólag pozitív
tudomással nem birhatok. — Hogy a-
zonban a Méltóságod leveléből kivett ne-
mes intentionate megfeleljek s hazafias
burgói fáradozásaiban némileg elősegülsem,
mindazonkal, a mikről határozott tudomá-
ssal bírok s melyekre visszaemlékezhe-
tem, röviden, tárgyilagosan, a valóság-
hoz híven leírom. — Az emlékeztetés 1849.
évi július 31. én történt segesvári ütközet
alkalmával a 27. honvédszázados aljnak

négyszázada, b. i. a 3., 4., 5., és 6. századok, az négy
nevezett szatmári önkéntesek csapatával,
mely már nem emlékszem, hányadik hon-
védzászlóalj számát kapta, - az utkövet, kesz-
letén igyű-federetűl rendeltetett. Ekkor
lőtlént, azon nevezetes esemény, hogy Macs-
kási, a törskarhoz tartozó kapitány, oda-
lovagolt a zászlóalj előtt, sorokban álló
néhány lövőhez és mondotta: „Na fiúk!
vigyázzatok, mert az öreg úr / Bem ~~szerepe~~ /
maga fogja irányozni az igyűkat, a musz-
kák ellen!” mire mi figyelemmel is kísé-
rtem a következő lövéseket, ekkor tár-
tlént Scariatán muszka lövő igyű go-
lyó általi lelővételére. [A csata folyamán
a mi baloszárnyunk a muszka sereg jobb
szárnyát ~~szárnyát~~ hátra szorítván, az in szá-
zadom rendeltetett fel a hátráló székelyek
lámogatására. Itt minb. „félbal” és „indulj”-
vezénysélem és megindultunk, a baloszárny
szélén volt Bonda nevű hadnagyomnak egy
muszka igyűgolyó elütötte, mire, malum
omen megjegyzéssel ~~azután~~ gyorslépésben in-
dultunk fel a velen köztől, lörkősen szá-
raz árok és ördög-patak közötti területől a
muszkákat visszavertük és felhalottunk e-
gészén az erdő-hegyekéig, a midőn az utá-
nam nyomult honvédek ~~azon~~ kiabálása-
lalt figyelmessé, ~~hogy~~ „Százados úr,
ne menjen előbbre, mert körül ves-

lek a

[Uj sikeres]

[Uj sikeres]

[Uj sikeres]

Kiáltás -

az nagy
patával
gyadik hon-
i körös kez-
elt. Ekkor
hogy. Hacs-
lány, oda-
ban álló
Ra fiúk!
emlékeztet-
ik a musz-
el is kissé-
kkor tör-
iggyú go-
folyamán
reg jobb
az en prá-
székelyek
és „indulj-
a balozárm-
yomat egy-
e, malum
lépésben in-
érkezzen p-
területre a
adottunk e-
dön, az utá-
iabalással
ados in,
körül ves-

tek a muszkák! Mire én visszajutottam, lát-
tam, ~~hogy~~ honvédeknek igazságuk van,
mert máig ~~hogy~~ a muszka gyalogság
két sorban visszavonulhatásunkat elvá-
ga. Erre én a velempolt honvédekkel ma-
gam körül gyűjtöttem, a hátunkba került
muszkákat megrohantam, őket prétőzoltam,
s az előbbeni állásba visszahátrálván,
legényeim és magamat védelmi ál-
lásba helyeztem. De már akkor az álta-
lunk előtt visszavert muszka jobbkez-
segítésére oly lömegeresen érkezett a musz-
ka kalonaszág, hogy Weiss Rudolf főhad-
nagyomnak, ki akkor Deák György őrnagy
mellett a segédligeti állást töltötte
be és a generális rajon parancsát hoz-
ta, hogy az előnyomuló muszka serege-
ismét igyekezzünk visszaverni, kényte-
len voltam kijelenteni, hogy segítség nél-
kül lehetetlen előhaladni, mivel legénye-
im tölténye is fogyatékban van és körtem
segítségét, ~~és töltényét is, erre~~ főhadna-
gyom elvágtatott, s rövid időre érkezett
töltény és segítséggel a 27. zászlóalj 6. százada
Haffalusi Lándor parancsnoksága alatt,
s miután a töltények kiveztek, ismét
megkezdettük az előnyomulást, rajonban
már ekkor a Medgyesről valószínűleg idő-
közben megérkezett muszka haderő által
a mi balozármunk ellen oly tetemes

haderő nyomult elő, ~~miként~~ a mi erőseinké
 semk sikertelenek maradtak, pedig di-
 cséretére legyen mondva a mi balszá-
 nyunk vezényletére ott jelen volt Papj
 Lajos vagy Vilmos (bizonyosan, nem em-
 lékszem a keresztnévére) alezredesnek,
 ő is, mindenek elkövetés az állás meg-
 tartására végre, de sikertelenül, mert
 a túlnyomó erőnek engedni kellett,
 s így visszavonulni kényszerültünk az
 ördög-erdőszél fedezete mellé. Ekkor érke-
 zett oda Weisz Rudi azon parancsral,
 hogy a rendelkezésemre álló csapatok-
 kal vonuljak le az ágyúk és a hátráló
 sereg fedezetére, mely parancs követ-
 keztében az erdő szélétől le kelle bocsát-
 hoznom csapatommal a kalangyák köré.
 Ekkor történt a többi századokkal és a
 szalmári önkéntesekkel, hova vezényel-
 lettek azok és hol működtek és egy álal-
 jában miként történt kis seregeinknek
 a muszkák általi szélesobb áulása?
 - erről egyáltalában még akkor sem
 birtam tudomással. ~~Miként~~ Midőn a
 századomból még megmaradt le-
 gényseggel a fedett erdőszéli balszá-
 nyról levonultam, azon szomorú kapa-
 talakra jutottam, hogy nincs már a
 mi seregeinknek sem ágyúja, sem em-
 bere, miket is kinek nekem fedezni le-

helre, mely láttam, mily erővel, mely futásban ke-
 restek menekvés, magok a legjobb huszá-
 jaink, láttam, magok az öreg tábornokok
 is vágdatni lóháton az orrájukon, s szomo-
 rián láttam, hogy most már csak az a
 feladatunk, hogy a bennünk, minden ol-
 dalról körül önlő munka lovasság,
 vegyesen druidások és kozákoktól, miként
 mindenem meg kisedd csapatomat. Ennél
 fogva ~~látom~~ azonnal négyesével formál-
 láttam és csendesen kezdtem visszafelé
 vonulni a hegy oldalába; ~~egy~~ de csakha-
 mar meggyőződtem, hogy vesztve vagyunk,
 mert a sűrű kalangyák miatt nem tud-
 tunk haladni. ~~A~~ A nagyobbakat újoncokból
 álló honvédsapát legényeire, daczára pa-
 rauszomnak, figyelmeztetésemnek, felvilágo-
 sításomnak, hogy csak vesztésükre tűnjének
 a lovasságra és messziről ne löjjenek, - folyton
 lövöldöztek, hogy a lovasságuk magoktól tá-
 voltarítsák, a minnek csakugyan, meglett
 az általam ~~mondtam~~ előre mondott és meg-
 jósolt, vesztünkkel előidézt, azon szomorú
 következtetése, hogy midőn a lovasok észre-
 vették, hogy már nem tűnhetnek a legé-
 nyek, mert a töltény elfogyott, egészen
 körül fogták bennünket. Ekkor egy sző-
 ke fiatal druidás százados német nyelvén
 felszólított, hogy tegyük le a fegyveret.
 Hogy meggondolatlanság volt, látni, de minél

17 éves fiatal embernek még is megbocsátható,
kimentem a négyzög közepéből a legsíny-
ség elébe, ^{hogy} vele beszéltem, s abban a percz-
ben, midőn felszólítására a fegyverleté-
telh megragadtam, oldalt, balhátsó részé-
re fejemnek egy kardvágást mért, mire én
eszméletlenül vesztve összerogytam és arckra-
estem. ^{[Hoggy mi történt ezután, arra nem}
emlékezem, csak hogy midőn magamból
tértem és eszméletemet visszanyertem, azon
borzaskóvalóságra ébredtem, hogy többi ho-
véd társaim között fekszem, minden vagyó-
namtól, ruháztalontól megfosztva, magamnak
sehetetlen állapotban; karomat nem moz-
dithattam, ha pedig csak mélyebb lélegez-
tet venni akartam, iszonyú fájdalmat ére-
tem, a hátam ^{talán} törésgé, a hátam, miből a
főn következtetésre jutottam, hogy az emberetlen
elleniség, mintán az első kardcsapásra lerogytam,
mint már sebesült, és így magamnak sehetef-
len állapotba jutottam ellenfelét, - összekovácsolt
és összeragadt a földön s az által a legnagyobb
vandálizmussal körvette el. - A segesvári ütközet-
ben az első sebet tehát jogosan kaptam, mert
fegyver volt kezemben, a többi nyolcra az
elleniség barbár vandálizmusa mérte rám.
Az ütközet után az Ester is megvárta a kis
magyar hadsereg borzaskó vesztését és re-
pessétlenségét és mireánk sebesültekre jó-
lékony lápor esőben hullatta könnyűt, mert

20.

17 éves fiatal embernek még is megbocsájtható,
kimentem a négyszög köréből a legény-
ség elébe, ^{hogy} vele beszéltem, s abban a percz-
ben, midőn felzúflítására a fegyverrelé-
telh, megtapadtam, oldalt, balhátsó részén
re fejemnek egy kardvágást mért, mire én
eszméletlenül vértve összerogytam és arcra
estem. ^{hogy} mi történt ezután, arra nem
emlékezem, csak hogy midőn magamhoz
tértem és eszméletemet visszanyeltem, azon
borzoló valóságra ébredtem, hogy többi hon-
véd társaim között fekszem, minden vagyó-
nomból, ruháradomból megfosztva, magammal
sehesterlen állapotban; karomat nem moz-
dithattam, ha pedig csak mélyebb lélegze-
tet venni akartam, iszonyú fájdalmat ére-
tem, a hátam ^{tan} ~~szorított~~, a hátam, miből a-
don követhetelére jutottam, hogy az emberetlen
ellenesség, midőn az első kardcsapásra lerogytam,
mint már sebesült, és így magammal sehester-
len állapotba jutottam, ellenfelet, - összekurkált
és összevagdalt a földön s az állat a legnagyobb
vandálizmust követte el. - A segesvári tüközel-
ben az első sebet, tehát jogosan kaptam, mert
fegyver volt kezemben, a többi nyolckal az
ellenesség barbár vandálizmusa mérte rám.
Az inközet után az Ester is megvárta a kis
magyar hadsereg borzoló veszteségét és re-
pesszelenségét és mireánk sebesültekre jó-
tekony Lázor esőben hullatta könnyeit, meg

véleményüket, mert megfordított irányban a gö-
 döről elváltak a talongyák felé és azok a le-
 teltek, s nyáncsák azokkal betakartak. Ezeren-
 cséltenségekhez azonban a talajnak felső testem
 felőli része mélyebben feküdt s így, mert szől-
 ni nem tudtam, segítségért nem kiabál-
 lattam, barzsdó kincsek állottam ki,
 minthogy majdnem minden vérem ki foly-
 tatomból. Másnap kinn felrengtünk a sa-
 lácén s ekkor mutatla meg a száj faj-
 igazi gyűlöletét a magyarok iránt, mert
 a nyomjáságtól gyötört seregny sebesültek-
 nek istiadással halálos kérelmek sem ad-
 tak egy csepp vixet. Ekkor történt, hogy Lú-
 ders tábornok tábornokával a csata helye-
 lyére lovagolva, én kétszép lóval elfogtam
 honvédekkel felemeltellem magamnak és
 Lúders generális elé vezettélvén, neki nemet
 nyelve elpanaszoltam úgy az elevenen el-
 temetelés, mint a vix megtagadás körüli em-
 bertelen bánásmódot. Mire a tábornok mel-
 lán rendkívülileg felháborodván, azonnal
 elrendelte a legszigorúbb vizsgálatot, az
 illetők példányosra megbüntetését és a se-
 besülteknek azonnali elhelyezését és ápolás alá-
 vételét. Másnap ismét nem emlékszem, hogy
 másod- vagy harmadnapra kocsik és szekerek
 dúnyhakkal és párnákkal kirendeltettek se-
 gesvárról és bennük sebesülteket felpak-
~~oltak~~ beállítottak Legesvárra s elhelyezték

a külvárosban csoportonként a szegényebb sorú
 lakosokhoz. Így kerültem én is egy öreg ör-
 vegy szásznehöz, ^{hízel} a szinben 12 sebesültet
 egymás mellé fektetve szénára elhelyezték. Én
 melől estem éppen az ereg alá és mint-
 hogy egész éjjel ^{hátam} felelt az eső, ~~offolytam~~ felelt
 átfáztam s reggel, midőn az öreg szász né
 a szin oszlopához támaszkodva bémult,
 intettem neki és megértettem vele, hogy
 fárom, mivel ő előhívt a fiát, ketten fele-
 meltek a tűz mellé a padkára segí-
 teltek; itt aztán megessék az öreg szász raj-
 tam s fiának dúva, de tiszta fehérnemű-
 jével felcsorította az én véres fehérneműimet, be-
 vezettelt szobájába, Nagy ládába ~~ajánl~~ lefek-
 lett s bundájával beakart. Én elcsenderegtem
 migrem álmomból ~~rengés~~ hangok ^{hallottam} ~~rengés~~ ^{hallottam}
~~hallottam, hogy megfutam~~ egész körlemben, ^{keresztül} ~~megfutam~~ ^{keresztül}
~~egyre többet~~ ^{hallottam} ~~illetve egymás között~~ ^{hallottam} ~~helyreletem~~ ^{helyreletem} nagy
 sühcsenek ~~halálára~~ ^{halálára} felgyógyulásomhoz kevés re-
 ményt ~~halálára~~ ^{halálára}; mivel én megmozdulván fel-
 álltam s láttam egy igen elegánsul öltö-
 zött fiatal embert és hölgyet, ez utóbbinak kezéi-
 ben kocár, abban bögre, ^{itt} tej és kalács, midőn
 észre vettem, hogy nem álom, kérdeztem, hogy
 nem ohajtának-e valamit magamhoz ve-
 ni, mivel mindan én halás köszönetem mellett
 igentőleg intettem, fel. ültettek s én egy pohár
 tejet, kaláccsal elköltöttem. Ez volt az első étel
 mi július 31. ^{ike} óta magamhoz vettem. - E

Közbén megkérdezték kitétemet s miértan mag-
tudták szarmazásomat s honvédtiszti vol-
tamat, azon bízósággal hagyták ott, hogy
legyek nyugodt, mert kocsi fog éntem jön-
ni s előszörnek saját házukhoz ápolás vé-
gett, mert ^{most} ~~nagyon~~ ok kikérték a városi
tanácsot, hogy engedje ^{meg}, hogy lakóink
emeleti részét sebesült honvéd tisztek ré-
szére rendezzék be, ~~ők~~ tehát most abban
fáradoznak, hogy ilyenek hollétéhez kikeres-
hessék és saját házuhoz szállíttassák az-
zal távozzanak. Képzelmelni, mily jól esette-
zen nemcsa szívű és nagylelkű vigasztalás.
Új történet!
Es valóban meg is érkezett a kocsi és el is ~~sál-~~
lítottak; azonban nem az illetők házához,
hanem egy időnizeti koronázépületbe;
hol orrával feküdt a sebesült és beteg honvéd.
Engem mint tiszteket felszállítottak az emelet-
re, hol két egymással nyitott kis szoba volt s
itt ~~helyeztet~~ ^{helyeztet} heled magammal, ide
jártak ápolni azon fiatal író nővérei, ki-
engem felkeresett volt egyik nővérével, de
kinck nevét még akkor nem tudtam. Ek-
kor adták életünkre, hogy Segesvár város
tanácsa nem merse megengedni, hogy a
honvédtisztek részére náluk külön korbát
rendezzessék be. Másnap vagy harmadnap
azonban minden további kérelem nélkül
a városi tanács maga rendelte el a hon-
véd tisztek figyelmesebb és gondosabb ápo-

látható, ~~ésszerűen~~, minnek következtében enge-
 meli elhelyezték az akkori segesvári szék-
 bíróságra. Működött Károlynál, a hol annak igen
 tiszteltre méltó neje vezette a háztartást
 s igen tisztességes ellátásban és ápolás-
 ban részesült. Az öreg urat csak egyszer láttam,
 midőn egy szürke paripán ellovagolt ha-
 zuból és csak akkor tudtam meg, hogy a
 városi tanács intézkedése annak követ-
 keztében állott elő, hogy az öreg Bem Lyeben-
 nél ütközetest nyert. Egy jótolt tudomá-
 samra, hogy azon bátor lelki és nemes
 szívű fiatal ember, ki az akkori kritikus
 időkben a sebesült honvédek érdekében
 a legelleneségesebb viszonyok között is ki-
 mert magából teremni ~~magát~~ Bacon József, városi
 jegyző és a városnak 1848-ban Holostváron
 tartott közgyűlésen képviselője volt. ~~Itt~~
 gyarmezem felejthetetlen Bacon József képví-
 selte a legutóbbi időkben is a köhala-
 mi választókerületet, s minth annak vá-
 lasztott képviselője érdeműs életét befeje-
 vén a f. évi hó napján Segesvá-
 ron a megismerodott család, valamint
 a néa örökké hálással emlékező bará-
 tai, — kik közé első helyen hálás emlékem-
 mel magamat is sorozom, — fájdalomra
 elhunytt. E helyütt a segesvári ütközet-
 re és annak következményeire közvetlen
 vonatkozó közleményemet, mellyel el-

Ide tarto-
 mid 19. la

Egy vasár-
 napon, 1848.
 l. 19. lap

Tiszágod levelének első és második pontjára a kö-
 lem kitérhetőleg feleltem, megszokotom
 és ittérlek az level 3. ik pontjára, mely-
 ben Tiszágod hírneves költőnk, néhai
 Petőfi Sándorról kíván tőlem tudósítást;
 itt azonban vissza kell térnem a be-
 következő Szegedvárnálj ütközet előtti
 időre; mely ugyanis az 7. ik honvédzász-
 lály ~~százada~~ 5. ik századához ~~szolgálat~~
 tartozik, be lettem osztva, mely zászló-
 aljhoz a tisztikar kiegészítve, az 1848. év
 július 17. én a Tisza menti táborban ~~meg-
 lett~~ ^{letett} és erősítetett meg, mely alkalm-
 mal én is századosi rangot nyertem. ~~És~~
 A ~~száz~~ zászlóaljnak első és második szá-
 zada Bem tábornok által Tisza mentől az
 ojtózi marosra át a Tisza mentőre rendelte-
 tet, ~~és melynek~~ 3., 4., 5. és 6. ik százada Szep-
 si-Ltd. György és Kemencianál Gál Sándor
 ezredes vezérlete alatt az egyesült osztrák-
 orosz sereg megverésében és a kökői hidon
 át Brassó felé lett visszanyomásában te-
 vékenyen közreműködött és ez alkalmával
 az elővétel képezte, július hónapján a
 kökői hid fedezeléseket abbahagyására
 utasítatván, a négy század visszarendel-
 tetett Szepsi-Ltd. Györgyre, onnan a Rikán
 keresztül Székely-Keresztúrra, hol már ak-
 kor Bem táborozott egy kis sereggel. ~~Itt~~
 táboroztam emlékszem, hogy ~~aki~~ az ut-

Követek megelőző napon d. e. mintegy 10 óra tájban
 vasárnap érkezünk Székely-Udvarchelyre,
 s mindannyian örültünk, hogy most már
 mi is, legényeink is jól tájékozhatjuk ma-
 gunkat; de alig állásoltuk be a legénysé-
 get, midán Verec Fános tábornoki főhad-
 nagy / jelenleg N. Váradon töréki bíró / azon
 sürgős parancsot hozta Székely-Hercoldtöről,
 az akkori főhadiszállásról, hogy a Szepai-Ért-
 Györgyről átkendelt segélycsapat haladéknál
 kint s a leggyorsabb menetben induljon a fő-
 sereghöz Heroldtörre. Ennek következtében
 hát őrnagyunk, Deák György, azonnal riadós
 vezette s mielőtt a legénység tájékozhat
 és elkezdhette volna, azonnal tovább indult-
 unk. A tikkasztó hőszög és éhség annyira
 gyötörte a legénységet, hogy alig bírtak men-
 ni s a szerencse az volt, hogy a Hüküllő men-
 tén haladtunk s őrnagyunk megengedte, hogy
 a legénység menet közben két ízben megpu-
 ródjék. ~~Amikor~~ ^{Amikor} felfrissülve a nagy menetben
 könnyebben bírták és éjjel után 1 órakor Székely-
 Hercoldtörre megérkezvén azon át masinagváros
 a városon kívül táborba álltunk és ekkor
 meg ~~hagyta~~ ^{hagyta} hogy a legénység főzzen és
 élkezzék. Ami meg is történt, a legény-
 ség lepihent, azonban ez nem sokáig tart-
 halott, mert 4 órakor halpon kelle állanunk.
 A megérkezett segélycsereg halpra állott és
 az ~~ő~~ ^{ők} ~~ő~~ ^{ők} tábornok tábornokával szemlélték.

volt, és nem hallgathatam el, hogy a tábornok
 a szemle folytatási eredményét egyáltalán
 jában nem volt megelégedve és rend-
 kívül fel volt háborodva, miután a své-
 hely főerőit legénysége, menck körben
 megsekedtén, a sereg létszáma váltá-
 kozása ellenére kétszáz megapadt, mi-
 nek következtében napjainkban kiada-
 volt, hogy a ki csapatait elhagyni, vagy
 az ellenség előtt hátrálni nyereget, agyon-
 lövéssel fog ~~megsebesíteni~~ ^{megsebesíteni} a parancs kiadta
 sa után a kis sereg megindult Légesvár
 felé, ekkor tudtuk meg, hogy a musz-
 kákkal meg fogunk ütközni. Ennél
 gyorsan mellett lehetőleg mentem, ütköztünk
 azonban visszavagottam a máltai sere-
 gekhez, a melyek éppen Hejaofalsán voltak.
 Ott ládámról egy jókora kardot ki veh-
 tem sarkfeszítve, csapatomhoz igyekez-
 tem. Amint a mehek mellett haladtam,
 egy fedett kocsiból ezen szavakat hallam, hogy
 János kiáltani: „Szervusz, Franzi, hát te is
 itt vagy?” mire én oda pillantván megis-
 mertem Gyulokai János szíradóst: jelenleg.
 Váradon töréki elnök, ki másod magával
 ült a kocsiban. Ezen véletlen találkozás-
 nak igen megörültem, mert Gyulokai is
 hírvé fia lévén, együtt harcoltunk a
 szabadságharcban 1848-ban a rácok elleni
 táborozásnál, később pedig 1848 novem-

— 15 —

csaptak; mivel azonban a muszkulörsők meghá-
ráltak, csapataink is megindultak, s a
mi fészkelőaljunk is előbb félzárakodonkig
megkezdte a jobbra tányarodást, míg az
országigintig intünk s itt szakaszokra fej-
lődhettünk Fejéregyháza felé. Mindon az
országigintig intünk, Pelófi és Gyálókay gya-
log szintén ott voltak, s horraunk csallakor-
ván bevezélgetve haladtunk egész Fejéregyhá-
zán keresztül, a hol fészkelőaljunkat országigintig bal-
ra átkendelték, s már akkor ott felállítva
és működésben volt agyuk fedezetere. Itt
tehát elváltunk egymástól; Pelófi és Gyálo-
kay együtt maradtak s azután velük az ül-
közt folyama alatt nem találkoztam. A
memoriam visszamenlekem ludok, Pelófi ka-
tona díszli sapkát, vilótlaváron katonai pléng
s olyan nadrágot viselt, és jobb vállánál bal
felé belőle akkori díszli szerinti bőrláncot
hordott; halározottam nem állíthatom, hanem
nagy reméltem, hogy oldalfezgyverken
kard volt nála. Itt mindenfelől indak Peló-
fiót, sokat olvastam róla, de én azt mindig
hisztem, fellüvési viszkelegnek, kisrind leg-
bőlkapottaknak, avagy éppen ~~megfagyatott~~
~~megfagyatott~~ ~~megfagyatott~~ ~~megfagyatott~~ ~~megfagyatott~~
hulajdonitani, s ezek közül különösen
azt, hogy Pelófi az ütközdben nem esett
el, elmenekülhetett, avagy hogy muszka
fogására is elhurcolták s talán Szibériába
az olombányákba internáltak volna, mert

ha nem is bizonyíthatom, mint szemtanú Petőfinek
 Segesvárnál történt elesését, de mint teljes
 meggyőződésemet nyilatkoztathatom, ~~minden~~
~~minden~~ ~~hitemre~~ ~~az~~ hogy hazánk erre nagy köl-
 dője Segesvárnál esett el és ott a közös sereg-
 dőben alul a többi bajtárs-
 sákkal; mert hiszen, a mint később tudtam
 meg, Gyalokay barátom volt az, aki az ut-
 olsó percekben is együtt élt és vele. Pető-
 fi még az utolsó sorsának eldőlte után is,
 midőn már saját lovasságunk gyors hátrálása-
 által gyalogságunkat legyőzték, barátján-
 nak figyelmeztetése dacára sem igyekezett
 menekülni a drága életét megmenteni ha-
 nem tovább is ott maradt a csata színe-
 lyén, mint egy elcsúszva a látott szoren-
 sésben, katasztrófa ~~hatalmát~~ előidéző, mely fáj-
 dalom ~~hatalmát~~ ~~itt~~ ~~ily~~ helyrebben lephet meg
 és is a minden oldalról a csata hegyezé-
 se örönlő meglepetéssé, így liporda és gyil-
 kolhatta, de az ellenség és is, mint a hogy ~~hát~~
 talan, másokat, kiket azután a kirendelt ka-
 tonaság és szászok a csataterén összehordtak és
 halomra verte hányta. ~~Ősem tudom~~ ~~miért~~
~~adni~~, hogy kitől halottam, de határozottan állít-
 hatom, hogy mondták nekem, hogy 1845-ben ~~szem-
 tanú~~ ~~Segesváron~~ ~~csataterén~~ és a nagy sírhalom
 elmondottam az ott jelen voltak azok hogy en-
 is kérdőfenn és vérfestem itt a hazánk és ha-
 nem bírtam volna a nagy lelki erővel, hogy

magamnak az elevenen való eltemetéstől meg-
mentésem, most én is ott fekszném a
közös sírban; ^{egy valószínű} minek azon válassz képlam:
"akkor tehát ~~ott~~ fekszném most ott
még jelenleg ezen sírban 1011 ember feks-
zik." ^{Ezzel a} Keltőcsod levelének 3. pont-
jára is lehetőleg megfelelően, még csak
a következőket kívánom megjegyezni: a
levelében említett Barát Lándor csaku-
gyan a 27. ik Lászlóalj zászlóaljosa volt,
Hozma Dénes is ugyanazon zászlóaljnál
szolgált a 27. ik Lászlóaljnál még a
következő listájára emlékszem: Hermann
Jóhadnagy, Hemes százados, Parly József Jó-
hadnagy, a többiek, kikre emlékeztetem,
már felmenteltem. Ezek Domokos száza-
dosát nem ismerem, s így nem is névvel felvi-
lágoztattam nem szolgálhattak. Kisselbacher ke-
reskedő már Segesváron nem ismerem és nem
is hozzá lettem elhelyezve; a sebesülteknél
közül csak Pichy István őrnagyra és Bartha
János századosra emlékeztetem, a kik mindketten
a szatmári önkéntesekkel vagyis a 88. ik László-
aljnál szolgáltak és ők mindketten a Bacon Jó-
zsef családjánál voltak elhelyezve és mivel
a házi ház, a hol én voltam elhelyezve, kö-
zel szomszédságban voltam, mint környékbe se-
besült és hamarabb lábra állott gyakran el-
látogattam őket és hát az Keltőcsod levelé-
ben jelöltem, hogy elemenyemnek leírjam, mint

1.
hogy ezek inkább magányoslegyek, nem akarom azok
olvasásával mulatni és még csak egy körülmény
vagyak bátor felemlíteni, a mi az osztrák had-
seregnek vehetünk szembeni eljárásából és bánás-
módjából jellemzi. - Ugyanis mi a muszkák-
kal verkedtünk és muszka fogságba estünk
és a gróf ^{Thurn} ~~Thurn~~ ^{Tallas} parancsnoksága alatt lévő
osztrák hadtest, ha emlékeztetem nem csak,
augusztus 17-ike felé érkezett Segesvárra és
ezen egy vasárnapi ~~szombat~~ ^{szombat}, ~~történt~~ ^{történt}, hogy mi-
dán Bécsen Fővel in családjaival látogatáson
voltam, az akkor odaérkezett Turszki ezred-
ből egy tiszt és 3 gránátos engem mint muszka
foglyot elfogtak és elvittek a generális elébe, a
hol az egész törzskar jelen volt, eldöntötte ad-
ták, hogy felségsejtéssel vagyok vádolva, mert
megmondtam, felfelmenteltek a szászok, hogy a pra-
borszighartz alatt mindennapivá vált „Osztrák
ármány Ferdinand” kezdetű nótát daloltam. el-
rendelték, hogy vitessen a Stabfogházba a poli-
tikai foglyok közé. En erre az altábornagy ir-
nak bátor voltam megjegyezni, hogy én sebe-
sült vagyok és előbb ki kell gyógyítatnom és csak
azután vitelhetem a Stabfogházba, mire az al-
tábornagy a jelen volt törzsorossal megvizsgál-
tatott, a törzsoross az ablakfülkébe vezetett volt
megvizsgált és jelentette, hogy gyógyítás és áfo-
lásra van szükségem így a kórházba ^{most} szállítan-
do vagyok, erre az altábornagy a főtlem hallá-
sára azt rendelte, hogy: „Lassen Sie ihn
Lassen Sie diesen

Mann in Spital führen!"

Mann in Spital führen!" mire engem elvittek,
s egyik utcán fel, a másikon le jártattak,
míg végre nem a kórházba, hanem sajná-
gyan a politikai foglyok közé vittek, a hol
a tömértelen sok kormánybirtos, a magyar
szabadságharcz polgári és papi szónokai, orszá-
gunk pensionátusai voltak, kik a magyaroknál
szolgálatban voltak, s szándékkal compromit-
tált politikai foglyok, a kik egymás hátán ál-
lottak, a nélkül, hogy csak egy így vagy egy
kis száma lett volna, mire lefektetettek vol-
na. ~~Még~~ Harmad, vagy negyed napra pre-
terekre rakdák és elszállítatták Széchenyi
kúrára, ahol az lett a vége, hogy a midőn
Széchenyi a foglyokat sorba állították, állom-
elszólás nélkül minden s egymás mellett veselve össze-
szereztem s midőn magamhoz tértem a Szé-
chenyi kórházban találtam magamat. Itt
azután Hainzer József huszárkapitánygal,
Leik Antal, a ki több elvívcsen volt, dísz-
es Tilt Józseffel, ki több Bihar megyei cond-
birtos volt, mégsem ismertem őket mint sebe-
sülteket s mindannyian örök halával har-
toztunk. Leik Antal anyósá öz. elhagyása-
ládjának Széchenyi, mert a kórházban lé-
tünk ideje alatt igen sok jólelkűséget gya-
boroltak irántunkban. - Végül mint hogy a se-
gesztári alközele és Pelsőfőre vonatkozólag
az általam említett Bartha Fülöp szászados
még az 1864. évben az "Hon" 170. sz. számában

terjedelmes cikkek között, melynek alapján törölte
és közzétette ugyanazon évben, tehát ezalatt
19 évvel levél váltás is történt, minthogy ezek
az általam elmondottakra vonatkoznak, jónak
láttam így az ide érkező cikkek, valamint a
leveleknek másolatát Meltóságod részére leírati-
ni s az mellékelve megküldeni. - Felette meg-
tisztelő nékem nézve Meltóságodnak azon
kívánsága, melyben arcképemet kívánja meg-
küldetni, a midő, minthogy jelenleg nincs ren-
delkezésemre, utólagosan fogok teljes készség-
gel megküldeni. - A midőn tehát jelen so-
rakban öhajtatásának tölem belhelőleg elegendő
semikívánságom, engedelmek kérek arra, hogy
ha esetleg utam indulás végéig előzetesre ve-
zetne, azon alkalommal felhasználásom és elöl-
lőségodnál személyesen is tisztelgetnem lehetne.
A hosszas késedelemért pedig bocsánatot kérve
fogadja Meltóságod ööfirtbe harafüri midő tisztel-
getnem. - Kelt, Ecseden, 1886. június 1-én. Alá-
írója szolgája Müller Ferenc s. k. évesdi társ.
jűbirt és az 1848-49 beli II. 27-ik zárlóalj 5-ik §-a
Zadának szaxadása.

Misolta: Herkeszfing

Müller János
1878-79. honvéd -
százados Detófi és
václasi adópai és sa-
ját segenyi állomány

2/